

Minerva's oorsprong

Susannah Stracer
Minerva's oorsprong
Roman

2021
Het huis
TERPSICHORE

Copyright © Susannah Stracer

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, in fotokopie of anderszins zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 9789464358971

In het ijzige donker van de vroege februariochtend ontwaakte Richard Starhem uit een droom waarvan hij zich hoofdzakelijk het diepe besef van ontredding herinnerde waarmee hij had rondgedwaald in een van sepiatinten verzadigd, dor en woest landschap. Eenmaal terug in de werkelijkheid van de slaapkamer was het gemakkelijk genoeg om het droomlandschap te reconstrueren als de achtertuin van zijn eigen pastorie.

Naast zich hoorde hij het zachte geronk van Magda's ademhaling. Toen hij zich behoedzaam op zijn zij wilde draaien, voelde hij zijn pyjama doordrenkt van nachtzweet aan zijn lichaam kleven. Hij liet zich uit bed glijden, zo geluidloos als in die soppende toestand mogelijk was, en sloop door de donkere gang naar de wc. Nadat hij zijn overvolle blaas had geleegd, stroopte hij in de badkamer zijn pyjamajasje van zich af en trok een T-shirt met daarover een wollen trui aan, die hij uit de wasmand viste. In de keuken schonk hij een glas melk in. Een poos staaarde hij naar het onzichtbare landschap achter de weerspiegeling van het vensterglas.

Het was de nacht na zijn achtendertigste verjaardag. Ze hadden zwaar en uitgebreid getafeld. Magda had een pruimentartaart gebakken die hem nog steeds als een gezwel op de maag lag en 's avonds had hij bij een tweede portie het glas moeten heffen met de leden van de kerkenraad. Een wonder was het niet bepaald dat hij onrustig had gedroomd – hoogstens dat het hem niet veel vaker overkwam. Een vluchtige blik op de zittende gestalte in het vensterglas volstond om hem daarvan te doordringen. *Nachtmerrie* leek ondertussen een te groot woord voor een droom zonder concrete griezigheden, zeker in dit deel van Overijssel, waar ze werden beschouwd als fysieke manifestaties van de Boze, die men buiten de deur hield door klompen en schoenen met de hakken tegen de bedstee te plaatsen en de dorpels te besprenkelen met de gekookte urine van zestienjarige maagden.

Hij herinnerde zich zijn dromen vrijwel nooit; alleen de terugkerende impressie van renaissance- en rococabibliotheken en musea als Griekse tempels in een vaalgroen, glooiend landschap wees erop dat hij niet ál zijn nachten in totale bewusteloosheid doorbracht. Dat die idyllische onbestemdheid ditmaal plaats had moeten maken voor het Overijsselse boerenland leek niet direct een verbetering, maar juist het sinistere gevoel van ontheemding waarmee hij er had rondgelopen, was er waarschijnlijk de oorzaak van dat de droom hem zo sterk was bijgebleven en tegelijkertijd het bewijs dat hij niet geregeld in die sepiakleurige verlatenheid ronddoolde. *Oversublimering van een midlife crisis* zou Magda het waarschijnlijk hebben genoemd; reden genoeg om er tegen haar zijn mond over te houden.

Het daglicht was sinds zijn droom veranderd. Hij hield het niet voor onmogelijk dat het ondergane gevoel van vervreemding te maken had met een verandering in de structuur van zijn netvlies, waardoor voor hem de wereld permanent gehuld werd in een fluwelige ondergangsgloed, maar hij kon niet beslissen of de droom er de oorzaak van was geweest of alleen maar een fysiologisch of neurologisch gevolg.

Dat het niet aan zijn ogen lag bleek toen hij een paar dagen later over de provinciale weg Stronkerheem uitfietste. Eenmaal buiten de gemeentegrens, zag hij de lucht verbleken tot het gebruikelijke parelige februarigrijs en het daglicht als gedistilleerd op de wereld neerdalen zonder schaduwen te werpen. Tegen de straffe bries in trapte dominee Starhem over de verlaten straatweg Zwolle tegemoet. Schoongeblazen en verlicht – in meer dan één betekenis – voelde hij zich toen hij het stationsplein opreed en zijn fiets aan een hek vastmaakte. Het clair-obscur waarin hij de afgelopen dagen geleefd had leek een benauwde hallucinatie te zijn geweest. Ook vanuit de trein leek de wereld als nieuw, gehuld in parelgrijze helderheid die helderder dan zonlicht werd gereflecteerd door het water van de sterk gezwollen IJssel. Het begon te regenen, maar de pareligheid verdween er niet door. Hij zag bossen, zandverstuivingen, akkers en weilanden als lichtende visioenen voorbijkomen.

Ook in Amersfoort viel de regen. Met opgestoken paraplu, etend van een kroket die hij in de stationsautomatiek had getrokken, wandelde hij in de richting van de Stadsring.

Serviceflat Walburga lag iets buiten het centrum in de beschutting van kastanjelover en kamperfoeliestruiken. Hij passeerde de verlaten balie, doorkruiste de ontvangsthal en nam de lift naar de derde verdieping. Zijn bescheiden klopje op de deur had een razend geblaf tot gevolg, dat niet verminderde door de corrigerende kreten die er jammerend bovenuit klonken. Hij hoorde het geroffel van eeltige hondenzolen

tegen de formica deur en vervolgens geluiden die erop wezen dat daarbinnen een worsteling gaande was. Een deur werd dichtgeslagen; in een sonore badkamergalm ging het blaffen over in een hees gejack. Een paar tellen later werd de deur geopend. Gehuld in een leverkleurig nachthemd sloot zijn moeder hem in de armen. De donkere lichaamsgeur die hem een ogenblik de adem benam en de kracht waarmee haar klauwende vingers in zijn arm grepen, bezorgden hem onder de pandemonische doem van het getier in de badkamer een korte vlag van blinde paniek, een nauwelijks te weerstane drang om het klampende lichaam ver van zich af te gooien en de straat op te vluchten. Met gesloten ogen en afgewend hoofd doorstond hij de omhelzing en liet zich vervolgens de kleine huiskamer binnenleiden, waar hij plaatsnam in een trijpen crapaud. Zijn moeder schonk thee in een gebarsten smurfenmok, die ze op een opgevouwen krant voor hem neerzette. Met getuite lippen nam dominee Starhem een teugje van het zwarte brouwsel waar olieachtige kringen op dreven. Zijn moeder nam zwijgend plaats op een verguld taboeretje. In de badkamer kwam het hondenprotest na wat afsluitend gemor tot bedaren.

‘Ter zake...’ begon hij, maar ze onderbrak hem.

‘Ter zake? Ter zake?! Mijn god, je klinkt alsof je de inboedel komt halen! Wie heeft jou geleerd om op zo’n toon tegen je eigen moeder te spreken?’ Alsof haar ontstemming door de deur heen tot hem doordrong, sloeg de hond in de badkamer weer aan.

‘Sorry, maar zo praat ik nou eenmaal,’ zei hij, ‘ma, is er een reden dat je me hebt laten komen? Je zei dat het buitengewoon dringend was.’ Haar blik werd beurtelings op hem en het kopje gericht, zodat hij zich gedwongen voelde om het nogmaals aan zijn lippen te zetten.

‘Deurwaarderstaal en dreigementen; dat is het loon voor alle jaren van liefde en toewijding, voor alle opofferingen die een moeder zich getroostte... Wat is er toch in jou gevaren, rotjong, dat de kleinste moeite voor een oud mens je al teveel is?’

Opnieuw was er die claustrofobische paniek en een sterke aandrang om zich op te richten, zijn moeder brullend tegen de grond te trappen, de thee over haar uit te gieten en de straat op te vluchten. Een helse variant van de Stronkerhemer ondergangsgloed laaide een ogenblik op voor zijn ogen. Hij hield de smurfenmok onder zijn neus en ademde diep de metalige geur in, wat om een of andere reden een

zekere verlichting bracht. De paniek verdween – een hels abces liep blubberend leeg. Wat overbleef was een gesmoord gevoel van vergeefsheid en verdriet.

‘Ik bén er toch?’ zei hij.

‘Met een gezicht als een oorwurm en van top tot teen gevuld met hatelijkheden. Maar ik heb het al begrepen jong; als de beproeving van mijn gezelschap je teveel is, zal ik niet langer wachten met *ter zake* te komen, zoals jij het noemt. Ik heb je gebeld in verband met mijn hondje...’ Ze hees zich overeind en begaf zich met breed uitwaaierende schuifelpassen naar de badkamerdeur.

‘Hoezo? Wat moet ik met dat hondje?’ vroeg hij, beheerst weliswaar maar niet in staat om zich tot de professionele zalving van zijn Stronkerhemer huisbezoeken op te werken. Zijn moeder sloeg er ditmaal geen acht op. Met een angstvallige motoriek probeerde ze de deur geruisloos te openen, maar voordat ze hem ook maar op een kier had kunnen zetten, klonk het gejang en het razende nagelgekleter en stortte het met stug okerkleurig kroeshaar bedekte dier zich de kamer in, slipte over het marmoleum tussen de tafelpoten door en belandde hijgend in dominee Starhems schoot. ‘Af!’ riep zijn moeder, ‘áf, zo zegt ik je!’ Ze strompelde om de tafel heen en probeerde de om zijn hals geklemde voorpoten los te trekken terwijl hij, bewegingloos teruggedeinsd in zijn stoel, de belebbering van zijn ogen, oren en neusgaten door de sterk beslagen tong onderging. Tenslotte slaagde ze erin de hond met een handvol bonbons naar zijn mand in een hoek van de kamer te lokken. Dominee Starhem veegde zijn gezicht af aan zijn mouw. Een geur als van bedorven regen verstopte als een concrete massa zijn neus.

‘Ik zal een doekje gaan halen,’ zei zijn moeder, ‘want je hebt wat brij uit zijn slurfje op je trui...’ Ze verdween in de badkamer en kwam terug met een druipende lap, waarmee ze zich redderend over hem heen boog. Hij onderging de behandeling gelaten en kon alleen een lichte huivering niet onderdrukken toen het koude water door zijn kleren drong en op zijn buik sijpelde. Zijn moeder staakte de behandeling en keek misprijzend op hem neer. ‘Het is toch ontzettend zoals jij erbij loopt,’ zei ze, ‘noem jij jezelf een dominee? Een boldoetkruier zou zich nog schamen voor zo’n afgedragen plunje...’

‘Ik heb oude kleren aangetrokken omdat ik verwachtte dat er iets te repareren viel.’

‘Ach jong, hoe kom je erbij!... Repareren? Jij?! Met je twee linkerhanden? Hoe kóm je erbij!... Leef je dan helemaal in een droomwereld? Ik heb je laten komen vanwege mijn hondje...’

‘Ja, dat zei je,’ zuchtte hij, ‘maar nogmaals, wat heb ik met...’

Ze nam weer plaats op het vergulde taboeretje. ‘Wat zo’n hondje kan schenken aan liefde en troost, daar kunnen de mensen nog een voorbeeld aan nemen. Een hondje die blijft zijn bazinnetje trouw. Een hondje komt spontaan naar vrouwtje toe, legt zijn kopje in haar schoot en kijkt haar aan alsof hij zeggen wil: vrouwtje, wat ben je toch goed voor me... Maar een hondje heeft niet het eeuwige leven, jong, en er komt een moment dat we dat onder ogen moeten zien. Hij is nu bijna drie jaar. Voor een hondje is dat zo oud als Methusalem...’

Hoofdschuddend wierp ze een blik op het hondje, dat de bonbons had verorberd en inmiddels zijn harig geslacht in de mond had genomen.

‘Het lopen gaat hem steeds moeilijker af, want zijn stijve pootjes kunnen dat zware lichaam niet meer dragen en er is van alles mis met zijn darmen, zodat het in bed vaak nauwelijks uit te houden is van het geknor en gepruttel, om nog te zwijgen van de winden die hij laat...’

‘Je neemt zo’n hond toch ook niet mee naar bed?’ vond dominee Starhem.

Ze negeerde zijn opmerking. ‘En dat vlak onder je neus...’ zei ze hoofdschuddend.

‘Dat lijkt me inderdaad niet erg smakelijk,’ zei hij, ‘maar ik begrijp nog steeds niet wat *ik* ermee te maken heb.’

‘Die stakker moet uit zijn lijden verlost, Richard, het is niet anders. Maar ik ben een oud mens en de taak om die kleine schat eigenhandig naar de slachtbank te brengen is méér dan ik aan zou kunnen...’ Ze haalde een dubbelgevouwen blocnotevel uit de zak van haar nachthemd en stak het hem toe. ‘Ik heb een stuk of wat dierenartsen voor je overgeschreven uit de Gouden Gids; je kiest er maar een die een vertrouwde indruk maakt; dát laat ik verder helemaal aan jou over, jong...’

‘Ja, maar daar heb ik helemaal geen zin in...’ zei dominee Starhem, starend naar de hoekige balpenkrassen op het vibrerende blocnotevel.

‘Je wil vast nog wel een pepermint in de mond voor onderweg. Ik geef je er gelijk een paar, mocht je moeten wachten of niet gelijk een betrouwbaar adres treffen. Je zult dat zelf het beste kunnen beoordelen. Een dominee wordt er natuurlijk vaker bij geroepen als er een hondje doodgemaakt moet worden. Of een mens... Heb je de thee op? Trek dan je jas maar aan, jong, dan zal ik de riem gaan halen. Vergeet niet om hem mee terug te brengen, zodat ik tenminste nog een herinnering heb aan die kleine schat. Hier, een pepermint in de mond en nog twee voor later. Sta niet te teuten en doe open die mond. Zo, en nu maar zuigen; bijten is voor ongeduldigaards. Krijgt vrouwtje nog een laatste kus en een pootje? Wat zégt het hondje dan?... Denk aan de riem, jong, het is mijn enige herinnering. En knoop je jas tot boven toe dicht, want het is rillerig bij de weg. Dag! Dáág!...’

Dominee Starhem stond op de gang. Het hondje haastte zich met slippende nagels naar de liftdeur. Even later trok het hem doelbewust aan de lijn voort door de verregende straten. Hij liet zich gewillig leiden, nog allerminst vertrouwd met de gedachte dat hij op weg was om het dood te laten maken, en hoe dan ook gebaat bij uitstel. In een plantsoen aan de rand van het oude centrum hurkte het hondje onder een boom en begon, onder het voortbrengen van bijna menselijk aandoende geruchten, te persen. Hij keerde het de rug toe en keek uit over de stadswal en het water. Het had opgehouden te regenen. Een parelig waas hing nog steeds over de wereld, maar de bewolking begon plaats te maken voor een intens voorjaarsblauw. En plotseling stond hij niet langer in de Hollandse modder, maar onder de pijnbomen van de Janiculus in het beloftevolle limonadelicht van de opkomende zon, zijn geest nevelig en lucide na een doorwaakte nacht, zijn bestaan een kristallen schaal, bestemd om tot de rand toe te worden volgegoten met helderheid. Het was een ogenblik als een eeuwigheid waarin hij, drieëntwintig jaar oud, over Rome stond uit te kijken in het sterke bewustzijn van een licht dat méér was dan daglicht en een kennis die méér was dan een som van wetenswaardigheden. Een eeuwigheid, maar in de tijdrekening van dominee Starhem nog geen fractie van een seconde. Toen stond hij, als bij sinistere toverslag, weer in Amersfoort

met het hijgende, persende schepsel aan de lijn. Vijftien jaren van zijn leven bleken niets te zijn geweest dan een zwart gat, een droomloze bewusteloosheid waaraan hij op dit moment zelfs geen concrete herinnering had; die hem niets had opgeleverd dan een vaag, zwaar, misselijkmakend gevoel van verdriet en schaamte. Hij wreef in zijn ogen, alsof hij daarmee Amersfoort uit zijn blikveld kon verwijderen, om lijfelijk terug te vluchten in het Romeinse ochtendlicht.

‘Goddomme...’ dacht hij.

In een draaikolk van sirenegegil haalde een voorbijrazende ambulance hem terug naar de werkelijkheid van het verregende plantsoen, de glimmende ringweg en de donkere burgervilla's tussen het zwarte vlechtwerk van ontbladerde heesters aan de overkant.

Het hondje had, wroetend in het grasarme gazon, zijn prestatie met een symbolische hoeveelheid modder bedekt en vervolgde, amechtig en naarstig, zijn weg. Dominee Starhems blik ging nog eenmaal langs de vage contouren van verre bomen en bouwwerken. Met een wat besmeurd gevoel van verdriet – alsof hij vanuit een smadelijk graf het licht en het leven betreurde – liet hij zich opnieuw voorttrekken over het glooiende pad. Onder het lopen raadpleegde hij vluchtig de lijst met dierenartsen. De daadkracht om een andere richting in te slaan dan die door het hondje werd bepaald, wist hij nog steeds niet op te brengen. Terug in het oude gedeelte van de stad leek er opnieuw iets van dat Romeinse licht over de wereld te komen, maar hij slaagde er niet in het langer dan een seconde als een bewuste ervaring te ondergaan, en in het schaars bevolkte winkelgebied was het alsof de hele Janiculus nooit iets anders dan een cerebraal ondergane herinnering was geweest. Een geëmailleerd naambord tegen een wat verloederde gevel trok om een of andere reden zijn aandacht – het gevoel van herkenning had iets van een déjà vu. Nog een paar meter liet hij zich voorttrekken, toen drong het tot hem door dat hij bij een van de adressen op zijn moeders lijst was aangeland.

'Ho!' zei hij en hij gaf een ruk aan de riem. Het hondje kwam onwillig tot stilstand. 'Hier moeten we zijn,' zei dominee Starhem, wijzend op het geëmailleerde bord. Het hondje wierp een ongeïnteresseerde blik achterom en wilde zijn weg vervolgen, bedaard en vastbesloten. 'Ho!' herhaalde hij, enigszins radeloos en met even weinig resultaat. Pas bij het derde 'Ho!' wist hij de daadkracht op te brengen het hondje met een ruk aan de lijn tot stilstand te brengen. Hij keek om. In de fronsende blik stond behalve onbegrip een zacht misprijzen te lezen, alsof er een ongeschreven wet was geschonden die

sinds hondenheugenis als heilig had gegolden. Dominee Starhem overzag de gevel van de dierenartsenpraktijk; het dubbele raam met gebladderde kozijnen en grauw geworden glasgordijnen. Een lichte huivering ging door hem heen, alsof het doel van de wandeling nu pas volledig tot hem doordrong. Het hondje was ineens niet meer uitsluitend een riekend, onwelvoeglijk haarding, maar had door die blik een ziel en een persoonlijkheid gekregen. De bleke sinisterheid van het tl-licht achter de glasgordijnen was die van het executielokaal.

Hij drukte op de bel. De dodekafonische drieklank scheen te benadrukken dat het nog niet te laat was om het op een lopen te zetten. Hij vermeed het om naar het hondje te kijken, dat voor het eerst een zekere onrust vertoonde, of naar het lokkende verschiet van de stadswal, het zwarte vlechtwerk van de boomtakken waaronder hij dat onbeschrijflijke had beleefd: het besef in Rome te zijn, sterker dan hij het in Rome zelf ooit ervaren had. De deur werd geopend door een schrale, zowat dertigjarige vrouw met strokleurig haar en een bijpassende wollen trui.

‘Goedemiddag,’ begon dominee Starhem, ‘het betreft dit hondje...’

‘Een ogenblikje alstublieft. U kunt in de wachtkamer plaatsnemen, dan wordt u dadelijk geholpen.’

Hij volgde haar door een schemerige gang naar een kamer aan de achterkant van het pand, die uitzag op een verregende binnenplaats. De deur werd zorgvuldig achter hem gesloten. Met een plotseling oprispand gevoel van verlorenheid luisterde hij naar de zich verwijderende voetstappen, een vlaag van stemgeluiden, het dichtslaan van een deur. Hij nam plaats op een witgeschilderde keukenstoel, na eerst de hondenriem aan een van de poten vastgemaakt te hebben, en liet zijn blik langs de wanden gaan. Die waren versierd met uit tijdschriften geknipte, slordig ingelijste dierenfoto’s, niet alleen dieren die men kon verwachten in een Amersfoortse dierenartsenpraktijk, maar ook piranha’s, maraboes en krokodillen, en op een centrale plaats hing een glanzende kleurenfoto van dezelfde vrouw die de deur had geopend, juichend gezeten op een metershoge olifant.

Het hondje legde zich aan zijn voeten, na een paar vergeefse pogingen zich van de halsband te bevrijden, en keek met een donkere blik naar hem op. Hij zag weer het tl-licht achter de glasgordijnen voor

zich. Zijn leven lang had hij zulk schijnsel geassocieerd met onzegbare gruwelijkheden, mogelijk vanwege verdrongen oerervaringen op de marteltafels van het consultatiebureau. De voorgenomen dood van het hondje verhevigde de gruwelijkheid zo sterk, dat hij zijn maag in een serie kille spasmen voelde samentrekken. Het was niet het vooruitzicht van de dood op zichzelf waar die verschrikking van uitging, maar dat van de dood als een medische, administratieve handeling. De wachtkamer viel hem in zoverre mee dat hij eerder een mottige dan een klinische indruk maakte en dat alle kunstlicht er afkomstig was van de stoffen schemerlamp boven de ronde tafel, die bedekt was met een boerenbont kleed. Ook de lucht die er hing had niets medisch, evenmin rook het er naar een stal of een sterfhuis. Geblinddoekt had hij kunnen denken in een klerenpakhuis van het Leger des Heils verzeild te zijn geraakt.

Er klonken stemmen op de gang. Een deur kraakte in zijn scharnieren. Enig dierengeluid viel niet te vernemen, maar het leek hem voorbarig om daar de conclusie uit te trekken dat hier aan de lopende band hondjes werden doodgemaakt. De patiënt kon een goudvis zijn, een cavia of een ander geluidsarm dier. Hij herinnerde zich het beeld dat hij voor ogen had gehad toen hij de strokleurige vrouw volgde door de gang naar de wachtkamer: een glazen schrijn waarin als in een macabere variatie van Lourdes de halsbanden hingen van alle dieren die hier in de loop der tijd de geest hadden gegeven.

De deur werd geopend; de vrouw stak haar hoofd naar binnen. 'Sorry voor het wachten,' zei ze, 'loopt u met me mee?' Hij stond op, gaf een korte ruk aan de riem en volgde haar. Het hondje hees zich moeizaam op de stramme poten en liet zich zonder verder protest meevoeren. Marche au supplice... Het viel hem in dat een van de delen van Berlioz' *Symphonie Phantastique* zo heette. Als klokgebeier galmden de woorden door zijn hoofd, maar de muziek herinnerde hij zich niet meer. De laatste gang van het hondje. 'Ik had iets lekkers als galgenmaal moeten kopen voor ik hier naartoe ging,' dacht hij, 'hoewel... dat beest zit al van kop tot kont vol zoetigheid. Eigenlijk is die wandeling door Amersfoort het mooiste afscheidsgeschenk geweest dat hij had kunnen krijgen. En wat dat andere betreft: hij is niet op weg om opgehangen of ge Guillotineerd te worden; de dierenarts laat hem *inslapen*. Voor zo'n beest is het eigenlijk ook maar beter om verlost te

worden van dat opgezwollen karkas, om nog te zwijgen van de helse liefde waarmee bazinnetje het overstelpt. Niemand die dat beter zou moeten beseffen dan ik...'

De spreekkamer zag er min of meer uit als een spreekkamer, al was ook hier de kraakpandachtige mottigheid van de wachtkamer bespeurbaar. De vrouw sloot de deur en stak hem haar hand toe. 'En wat zijn de problemen?' vroeg ze opgewekt, met een zijdelingse blik op de kleine doodskandidaat. Het was nog niet bij hem opgekomen dat zijzelf de dierenarts kon zijn. Het beulswerk dat hij kwam delegeren had hij automatisch met een harig stel mannenhanden geassocieerd.

'Het betreft dit hondje,' zei hij, niet bij machte een andere openingszin te formuleren, 'hij is nu drie jaar en voor een hondje is dat zo oud als Methusalem, daarom wil ik u vragen om... het is de bedoeling dat u...' Wat hij probeerde te zeggen liep vast in gestamel. Iedere adequate formulering scheen barbaars en harteloos, of anders wel idioot.

'We zullen eens kijken,' zei ze bedaard, schijnbaar zonder zijn verwarring op te merken. Ze tilde het hondje op, zette het voor zich op de verstelbare tafel en streelde het geruststellend over de kop. Dominee Starhem, in de verwachting dat nu ieder ogenblik de dodelijke injectienaald tevoorschijn kon worden gehaald, draaide zich om, had het liefst ook nog zijn vingers in zijn oren gestopt om niet het geluid te hoeven vernemen van de metalen instrumenten die de dierenarts ter hand had genomen.

'Dit soort honden kan over het algemeen wel vijftien jaar oud worden,' zei ze, 'aan de leeftijd ligt het dus niet dat hij een ongezonde indruk maakt, maar ik heb sterk de indruk dat de voeding al geruime tijd te wensen overlaat. Wat geeft u hem zoal te eten?'

'De kwestie is deze...' begon hij schor, maar hij zag geen enkele mogelijkheid om over het doodmaken te beginnen. Niet alleen liet zijn stem hem in de steek, maar ook zijn vermogen om een fatsoenlijke zin uit te spreken.

'Om te beginnen zal ik een klisteer zetten om de ergste verstopping te verhelpen, dan zal ik gelijk de oren uitlepelen, want die zitten vol met rommel...'

‘Ja, ja...’ knikte dominee Starhem verkrampd terwijl het kille zweet hem opnieuw uitbrak. Duizelig liet hij zich neervallen op de dichtstbijzijnde keukenstoel.

4

Hij had uitgebreide dieetvoorschriften meegekregen, verschillende soorten tabletten en vitaminepreparaten en bij wijze van premie een roodrubberen kluif, waar het hondje echter geen belangstelling voor toonde en die hij daarom achter een struik had gedeponeed. De hele behandeling had een goed half uur in beslag genomen – een kostbaar half uur; het bedrag dat hem in rekening was gebracht had ongetwijfeld de aanschaf van meer dan één nieuw hondje ruimschoots gedekt.

Nu pas schoot hem de formulering te binnen waarmee hij, ondubbelzinnig, streng en sonoor van stem als een man met een missie, het doel van zijn komst duidelijk had kunnen maken:

Dit is het hondje van mijn moeder. Ze heeft me gevraagd om het bij u te laten doodmaken. Nee, te laten inslapen klonk overtuigender. Aan zulk taalgebruik herkende de ene dierenvriend de andere. Ieder misverstand zou uitgesloten zijn geweest; hij had zijn moeder onder ogen kunnen komen zonder angst voor de stortvloed van verwijten en galmende jammerklachten die hem nu vrijwel zeker ten deel zouden vallen.

Opnieuw was het het hondje dat het verloop van de wandeling bepaalde. Een paar minuten later was hij terug op het pad bij de stadswal en liet zich leiden over de hoogte bij de kegelvormige torens van de oude verdedigingswerken, waar de blik op de achterzijde van herenpanden uit de gouden eeuw, oprijzend uit een weelde van evergreens en klimop nog eenmaal, een fractie van een seconde, in een bijna magische duizeling het Rome-gevoel deed opbloeien. Het tempo lag beduidend hoger dan vóór het bezoek aan de dierenarts. Wat er aan vastgekoekte substantie uit het hondje was verwijderd moest een aanzienlijk deel van het totale lichaamsgewicht zijn geweest. Geen spoor meer van stramheid; de dofheid was uit zijn blik verdwenen en

de vacht scheen ook minder grauw en schurftig. Dat een driejarig hondje niet stokoud was wist hij trouwens net zo goed als ieder ander, maar in de omgang met zijn moeder bleef hem niets anders over dan dulle aanvaarding van háár kijk op de werkelijkheid, althans wanneer hij moeilijkheden wilde vermijden. Om dezelfde reden hoefde hij er niet op te hopen dat de herwonnen jeugd van het hondje ook maar het geringste verschil zou maken wanneer hij het haar levend en wel onder ogen bracht; het slot zou zijn dat hij er opnieuw op uit werd gestuurd, om het desnoods eigenhandig de nek om te draaien.

De wandeling bracht geen uitkomst. Het hondje voerde hem, na een gedegen inspectietocht door de plantsoenen bij de stadsring, terug in het middeleeuwse stratenlabyrint, waar het besef van tijd en ruimte allengs op een grijzige nevel leek weg te drijven. Maar zijn doezeligheid verdween toen hij vanuit de nauwe beslotenheid een open ruimte bereikte die uitzicht gaf op het donkere spuiwater, de Koppelpoort en daarachter het spoor en een vaalblauwe weidsheid boven kaalslag en de omberkleurige architectuur van een verwaarloosd, vroeg twintigste-eeuws handelskwartier.

Uit eigen beweging begaf het hondje zich langs de kade; dominee Starhem volgde met gevierde lijn. Het heldere perspectief aan de overkant van de poort leek de belofte in te houden van een briljant nieuw inzicht, dat een eind zou maken aan de besluiteloosheid die hem al uren door Amersfoort had doen dwalen. Dat laatste viel tegen, maar wel voelde hij zich, toen hij eenmaal de poort was gepasseerd, minder gedrukt onder de tirannieke wil van het oude mens in de schemer van dat bedompte kamertje. De stevige wind die hem van over het water aan de andere kant van het spoor in het gezicht woei verdreef de laatste sinisterheid van het voorgenomen dood laten maken uit zijn hoofd, en het watergeraas in de smalle sluis deed hem het gevoel van bevrijding nog bewuster ervaren, al was het minder intens dan de Rome-beleving en minder lijkend op een gelukzalige hallucinatie. Met gebogen hoofd stond hij een ogenblik aan de balustrade en staarde in de kolkende diepte. Daarop rekte hij zich uit en wandelde verder, de spoorbaan tegemoet. Een groep fietsende schoolmeisjes kwam hem tegemoet. Hun stemmen gingen als schuim op in het watergeruis, dat ook op de parallel aan het spoor lopende brug nog hoorbaar was.

Een intercity minderde vaart en kwam vlakbij tot stilstand. In het gele licht zag hij de passagiers, al bepaakt en bezakt op weg naar de uitgang, als een samengekoekt schimmenspel in het middenpad staan. En hij zag er zichzelf weer staan, zijn blik afwezig gevestigd op de poort en het middeleeuws aandoende panorama van de verderop gelegen bebouwing, sprankelend in het herwonnen daglicht dat hij zich op dit moment nog steeds sterk bewust was. Een ogenblik leek het of hij in staat was die twee perspectieven met elkaar te combineren; om tegelijkertijd op deze brug te staan en zich er vanuit de trein te zien staan, maar uiteindelijk was het niet zozeer de trein die hem naar Amersfoort had gebracht waar zijn gedachten naar uitgingen, als wel de trein die hem terug zou brengen naar Zwolle.

‘Kom,’ zei hij tegen het hondje. Langs de overkant van het water wandelde hij terug in de richting van de stad. Er moest een beslissing genomen worden, wilde hij ooit nog in die trein terechtkomen, maar de enige keus die hij had was die tussen twee vagevuren. In theorie leek de vlucht weliswaar een verleidelijke derde optie, maar iets anders dan uitstel viel er niet mee te bereiken en het probleem wat hij met het hondje aan moest was er evenmin mee opgelost. ‘Dominee schijt neuken voor zijn ouwe moer...’ mompelde hij. Het hondje keek naar hem op en gaf een korte, hoge blaf die instemmend klonk. Voor het eerst kwam de gedachte in hem op dat ze hier als lotgenoten liepen.

Er viel in feite niets te kiezen. Hij zou zijn moeder onder ogen moeten komen met het levende – inmiddels méér dan springlevende hondje. Een ogenblik overwoog hij nog om zich achter zijn beroepsethiek – gij zult niet doden – te verschuilen, maar de volkomen onoprechtheid van een dergelijk excuus maakte het bij voorbaat onmogelijk om er enige overtuiging in te leggen. Tot zulke vertoningen was hij alleen op de preekstoel in staat.

Nog één korte omweg wilde hij zich veroorloven. Hij sloeg linksaf een smalle steeg in die uitkwam op een gracht, die hij volgde tot hij opnieuw de winkelstraat voor zich zag liggen, die rechtstreeks naar de verzorgingsflat Walburga leidde. Hij sloot een moment zijn ogen en liet zijn talmende wandeltempo overgaan in een jachtige managersloop – de beproevingen tegemoet om ze des te eerder achter de rug te hebben, maar plotseling kwam hij weer tot stilstand, zo abrupt dat het hondje met vier poten tegelijk van de grond werd gelicht. Ze stonden

voor een gevel van donkerbruine baksteen in de trant van de Amsterdamse School. Door het raam was een vensterbank met sanseveria's in koperen potten zichtbaar, een staande schemerlamp met een gele kap, aan de muur een koekoeksklok en een aantal gravures in zwarte lijsten. Die hele Hollandse binnenkamer uit 1910 nam hij in een fractie van een seconde waar; in een bijna gelijktijdige flits zag hij dat de bijbehorende voordeur open stond. Hij keek om zich heen. Aan de overkant liepen wat mensen, er reed een auto voorbij; verder was de gracht verlaten.

'Kom,' zei hij tegen het hondje en hij trok hem mee, 'toe maar...' Het besteeg de stoep, rook aan de deurpost en betrad met blanco interesse de halfdonkere gang. Hij wilde de riem loslaten, maar herinnerde zich dat hij beloofd had die mee terug te brengen. Hij trok het hondje naar zich toe en gespte de halsband los. Na nog een vluchtige aai over de borstelharen kop en een aanmoedigend 'Hopla!' ten afscheid, trok hij de deur in het slot.

*

Zijn moeder opende met een argwanende blik de deur. 'Heb je het hondje soms weer mee teruggebracht?' informeerde ze en ze duwde hem opzij om in de gang te kijken.

'Ik heb het naar de dierenarts gebracht,' zei dominee Starhem, 'hier heb je de riem terug. Ze nam hem aan en ontrolde hem hoofdschuddend. 'De dierenarts zal wel hebben opgekeken van zo'n oud hondje. Hij was bijna drie jaar Voor een hondje is dat zo oud als Methusalem. Heb je hem dat goed duidelijk gezegd, jong?'

'Jazeker,' knikte hij.

'Je hebt er anders wél de tijd voor genomen. Wil jij soms beweren dat je een halve dag in touw bent geweest om één enkel hondje dood te laten maken?'

'Het was erg druk bij de dierenarts...' Ze wierp hem een wantrouwige blik toe, maar ging niet over tot beschuldigingen. Ze greep hem bij de arm en zei: 'Er zit gelukkig nog thee in de pot, want je zult wel dorst hebben gekregen...' Hij liet zich meetronen naar de trijpen crapaud en zich de smurfenmok opnieuw tot de rand toe volschenken. Nadat ze de pot op het lichtje had gezet nam ze weer op

het taboeretje plaats, zo sterk overhellend dat het hem de neiging bezorgde om weg te kruipen in de voering van de crapaud. Ze drukte de hondenriem tegen haar mond, haar gezicht vertrok in een delta van neerwaartse plooien. ‘Mijn lieveling...’ prevelde ze verstikt, ‘mijn schat...’ Hij begroef zijn gezicht in de smurvenmok. Vluchten was onmogelijk, of hij had haar met taboeretje en al tegen de grond moeten werken.

Het geprevel ging over in gesnik, dat aanzwol tot een doordringend geloei. Hij probeerde het gevoel van claustrofobische paniek te bezweren door diep te ademen en in de geest de wandeling met het hondje tot in de details opnieuw te beleven. Er werd op de deur geklopt. Een geüniformeerde verzorgster kwam binnen en boog zich kordaat over de schreiende vrouw. ‘Iets niet in orde mevrouw?!’ riep ze boven het spektakel uit. Het gejammer nam nog in kracht toe. De verzorgster ging de kamer uit en kwam even later terug met een glas water, dat ze de patiënte echter niet aan de lippen kon zetten omdat die met beide handen de hondenriem tussen de verkrampete kaken hield geklemd. Ze zette het op tafel, boog zich opnieuw over haar heen en vatte haar behoedzaam bij de schouders. ‘Mevrouw toch, waarom al die tranen?’ Dominee Starhem zat machteloos teruggedeinsd in zijn crapaud, niet in staat om een woord uit te brengen. Een eeuwigheid verstreek zonder dat er een eind scheen te komen aan de wanhoopskreten, die ondanks de mond vol leder bij iedere ademstoot opklonken. Een tweede verzorgster kwam erbij, beklopte de schokkende rug en probeerde met zachte drang de riem te verwijderen, maar er verstreken nog tien minuten eer ze voldoende tot bedaren was gekomen om het glas tegen de klapperende tanden te zetten.

‘Waarom nu zoveel verdriet, mevrouw?’ informeerde de tweede verzorgster op luide, meelevende toon. Een nieuwe uitbarsting van smart was het gevolg. Dominee Starhem sloot zijn ogen en prevelde ‘Godallemachtig...’ zonder dat het ook maar zweemde naar een religieuze formulering.

‘Mijn hondje!...’ snikte zijn moeder gesmoord in het zog van de verzorgster, ‘mijn schat! Mijn lieveling!...’

‘Is er dan iets niet in orde met uw hondje? Vanmorgen hoorde ik het anders nog vrolijk blaffen en tegen de deur opspringen...’

‘Het was een vrolijk hondje, zuster, zegt u dat wel, maar oud, zeer oud. Hij was bijna drie jaar, zuster. Voor een hondje is dat zo oud als Methusalem, zegt mijn zoon die predikant is te Stronkerheem in Overijssel. Hij heeft de schat zojuist naar een dierenarts gebracht om hem dood te laten maken.’

Zijn starende blik was gefixeerd op het sediment van theeblaren in zijn mok, maar de verzorgsters besteedden geen aandacht meer aan hem. Geroutineerd dekten ze de polsen en slapen van de oude vrouw met in Eau de Cologne gedrenkte zakdoeken, tot het klappertanden ophield en ze met zwakke stem te kennen gaf zichzelf en haar verdriet meester te zijn geworden.

De verzorgsters waren weggeroepen. Zijn moeder verhief zich van het taboeretje en schonk zich, staande bij het buffet, een glas Pleegzuster Bloedwijn in. ‘Mijn god, was me dat schreien...’ zei ze. Dominee Starhem strekte zijn slapende benen, die hij al die tijd gekruist tegen de onderkant van de crapaud gedrukt had gehouden en schoof de smurfenmok ver van zich af.

Het wordt mijn tijd,’ zei hij. Het geklok van de fles bezorgde hem een dorst die niet met thee te lessen viel, maar hij wist dat de Pleegzuster Bloedwijn uitsluitend voor medicinaal gebruik bestemd was en dat zijn moeder principieel geen andere alcoholica binnen haar muren duldde. Hij zou moeten wachten tot hij met een blikje bier uit de stationskiosk in de trein zat. De grafsmaak in zijn mond was een reden temeer om het afscheid niet langer uit te stellen. Zijn moeder dronk het glas in een enkele teug leeg. ‘Het is een zware dag voor me geweest,’ zei ze haar mond afvegend, ‘zwaarder dan een man zich ooit zal kunnen voorstellen. Maar ik ben geen vrouw die onnodig klaagt of zich door het minste of geringste uit het veld laat jagen; het is nu tijd om aan de toekomst te denken. Weet je al hoe laat de trein vertrekt?’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Ik ken de dienstregeling niet uit mijn hoofd, maar er gaat geloof ik ieder half uur een intercity...’

‘Mooi! Dan spreken we dit af: ik blijf hier om de laatste voorbereidingen voor de reis te treffen en ondertussen loop jij naar de supermarkt op het pleintje om proviand in te slaan voor de reis: koeken, krentenbollen, limonade, je ziet maar. En wanneer je terug bent met je boodschappen, gaan we op ons gemak naar het station en nemen daar de eerste de beste trein die naar Zwolle vertrekt.’

‘Ga je dan mee?!’ riep hij.

‘Mee?... Natúúrlíjk ga ik mee! Wat heb ik hier in Amersfoort nog te zoeken nu jij mijn hondje dood hebt laten maken? De plaats van een oud mens is daar waar haar dierbaren wonen. Als dominee zou jij toch de eerste moeten zijn om dat te beseffen.’

‘Maar ik kan toch niet zomaar met een logee aan komen zetten zonder dat Magda ervan op de hoogte is? Ik zal dat eerst met haar moeten overleggen.’

‘Ach jong, sta toch niet te dazen! Het was notabene háár idee dat ik naar Stronkerheem zou komen om het verlies van mijn hondje te verwerken. Wil jij beweren dat jij daar niets vanaf wist?...’

‘Nee,’ zei dominee Starhem, ‘daar wist ik niets vanaf.’ Hij had er het een en ander aan toe willen voegen, maar de vrees voor een nieuwe uitbarsting weerhield hem. Hij stond op. ‘Goed,’ zei hij toonloos, ‘ik ga wel wat halen.’ Het had evenmin zin haar erop te wijzen dat het onzinnig was om een tas vol proviand in te slaan voor een reis van minder dan een uur. Ze wist dat net zo goed als hijzelf. Op straat kwam opnieuw het denkbeeld om gewoon de benen te nemen in hem op, maar ook ditmaal leek de prijs die hij voor die tijdelijke vrijheid zou moeten betalen te hoog. De vlucht naar Stronkerheem was geen vlucht. Hij zat hoe dan ook gevangen tussen twee ijzeren tangen, tenzij hij ervoor koos om al zijn schepen definitief achter zich te verbranden. Maar als er iets niet tot dagdromen uitnodigde, waren het wel de maatschappelijke perspectieven van een van huis weggelopen dorpspredikant. Alleen van de vlucht in het verleden viel voor hem nog iets te verwachten.

Hij plaatste het karbies dat ze hem had meegegeven in een winkelwagentje en ging de supermarkt binnen. Terwijl hij het wagentje moedeloos door het gangpad duwde, probeerde hij zich de etenswaren te herinneren die zijn moeder genoemd had, maar kwam niet verder dan de krentenbollen. Nadat hij die had gevonden begon hij op goed geluk versnaperingen in te laden, waarvan hij hoopte dat ze naar haar zin zouden zijn: een familiezak pepermunt, voorgesneden Amersfoortse peperkoek, flesjes cola en mineraalwater, chocoladerepen. Hoe voller het karbies, des te geringer de kans dat hij bij zijn terugkomst opnieuw de wind van voren zou krijgen. Hoofdschuddend bij dat vooruitzicht duwde hij de kar de hoek om.

*

Maar voordat hij die draai had kunnen voltooien, zelfs voordat hij zich bewust was van een oorzaak of een aanleiding, leek er iets in zijn

wezen te imploderen; de evolutie van zijn bestaan werd plotseling teruggebracht tot één dubbelster – *dit* ogenblik en de voorbijgeflitste eeuwigheid in het eerste daglicht op de Janiculus, plotseling niet meer reddeloos uitmondend in de doem van het domineeschap, maar leidend naar de openbaring van een wereld die hij zijn leven lang hoogstens had vermoed en waarvan de ervaring op de stadswal niet meer was geweest dan een reflectie of een voorzichtige aankondiging. Zijn oorsprong, zijn bestemming; zijn hele universum, geconcentreerd in één atomair feit, zag hij plotseling subliem en volkomen belichaamd in de tengere meisjesgestalte die een paar meter verderop in het gangpad voor de rekken met koekjes stond.

Haar blik dwaalde doezelig en met een afwezige ernst langs de uitstalling van marsepein, roze en gele glacé, chocolade en fondant. Ze stond bewegingloos met het bovenlijf enigszins voorovergebogen. Haar mond was een eindje open gezakt, zodat onder het afdakje van haar bovenlip het biscuitporselein zichtbaar was van een lichte overbeet. Omdat er koekjes waren in zoveel verschillende vormen en smaken dat ze niet kon kiezen en ze daarbij geen enkele haast scheen te hebben om een beslissing te nemen, leek het alsof ze zich in een tijdloos vacuüm bevond, waar tot in de eeuwigheid zacht gedroomd werd van lekkere dingen.

Dat besef van allesomvattende tijdloosheid duurde naar menselijk begrip nog geen fractie van een seconde. Een warm, week gevoel van geluk kwam over hem, tegelijk met een overweldigend verdriet, dat misschien viel terug te voeren op zijn geleidelijk steeds bewuster ervaren wroeging vanwege het onzekere lot dat het hondje door zijn toedoen te wachten stond. Het meisje deed een stap opzij, zonder haar blik van de uitstalling los te maken. Vlinderig was die beweging, al was het niet meer dan één enkele stap. Haar profiel was een samenspel van volkomen harmonieuze curven en glooiingen, enkel onderbroken door het bordeauxrode raamwerk van een rond brilletje. In haar roestrode haar dat in onregelmatige verdiepingen, als in een opeenvolging van hangende tuinen, over haar schouders viel, was een met glittertjes doorstikt, groengazen sjaaltje gevlochten. Ze droeg een elegant loshangend, grijsgroen jasje, een witte plooirok over een witte wollen maillot en haar voeten waren gestoken in lichtgrijze, halfhoge suède schoenen met verchromde ritssluitingen; een tintenensemble

dat deed denken aan een heldere lenteochtend. Maar alleen de som van een aantal afzonderlijke schoonheden had nooit dit overweldigend grootse in hem teweeg kunnen brengen. Vergeven en vergeten leek alles wat samenhang met zijn domineesbestaan, diep, diép weggezonden in de schemering van een kleurloze afgrond: het Overijsselse landschap, de hoekige kerk, lelijk ondanks zijn respectabele ouderdom, de tot een ziellose representatiekast verbouwde pastorie en de modderige christelijkheid, waarin ieder ooit beleefd geluk automatisch werd verdrongen om niet de herinnering te laten besmeuren met bijbelse of Stronkerhemer associaties.

Hij was zich plotseling bewust dat er tranen over zijn wangen rolden. Op hetzelfde moment wendde het meisje haar blik af van de koekjesuitstalling en keek hem aan. Door het tranenwaas heen zag hij die blik, met een intense vanzelfsprekendheid in de zijne gedompeld, naderbij komen, tot hij haar koele adem op zijn tranen voelde en haar armen om zijn hals. Zwijgend op haar tenen staand kuste ze zijn voorhoofd. Hij liet de duwstang van het wagentje los en sloot haar ademende, koesterende liefalligheid in zijn armen.

Hij beleefde niet alleen de apotheose van de helderheid die over hem gekomen was vanaf het moment dat hij Stronkerheem uit was gefietst, maar de vervulling van een verlangen dat alleen met Rome in verband te brengen viel, en zelfs daar onvervulbaar had geleken. Hij legde zijn lippen tegen haar oorschelp, streelde met zijn vingertoppen haar hals en haar gezicht, schoof vervolgens het brilletje omhoog en keek in haar ogen die van een tint groen waren die deed denken aan glaswerk van Loetz Witwe. Verzonken in die blik kuste hij haar opnieuw, maar het was geen toestand die bestemd was om eeuwig te duren; niét hier althans in het gangpad van een Amersfoortse buurtsuper.

‘Zou ik misschien éven mogen passeren...’ Een langwerpige vrouw, voorzien van een wandelstok met een haak maar verder niet opvallend verschillend van zijn eigen Magda, stond gepikeerd in het gangpad, haar boodschappenkar als een stormram in de aanslag. Hij mompelde beduusd een excuus, voor de zoveelste maal die dag volkomen ontdaan van zijn professionele zalving, en trok het meisje naar de kant, maar het misprijzen week niet uit de blik van de vrouw.

‘Misschien zou ik dan nu ook nog éven bij het schap mogen waar u voor staat...’

‘Natuurlijk...’ mompelde dominee Starhem. Terwijl het meisje zich zwijgend aan hem bleef vastklampen, schoof hij een aantal meters op. Hoofdschuddend nam de vrouw een doos negerzoenen van de plank en laadde die in haar kar; hoofdschuddend verdween ze vervolgens de hoek om. Ze ontspande haar warme lichaam en vlijde zich weer tegen hem aan. ‘Ik geloof dat we beter naar buiten kunnen gaan,’ zei hij, nu de eerste betovering verbroken was enigszins ongemakkelijk. Ze knikte met gesloten ogen, maar maakte zo weinig aanstalten om in beweging te komen, dat hij zijn lippen weer tegen de hare drukte. De langzame nadering van twee vrouwen die een gruwelijk ziekbed bespraken verbrak de hypnose definitief. De bril van het meisje zakte terug op haar neus. Ze maakten zich van elkaar los, staarden elkaar nog een seconde aan en begaven zich gearmd weer

naar de koekjesafdeling, waar hij in navolging van de vrouw met de haakstok een doos negerzoenen van de plank nam – hij meende zich ineens vaag te herinneren dat zijn moeder die graag at. ‘Heb jij nog iets nodig?’ vroeg hij. Ze schudde met een bovenwereldse glimlach van nee.

*

‘Het is alsof er een deur is geopend naar een land waar zich mijn werkelijke leven afspeelt,’ zei hij, ‘een parallel universum zou ik hebben gezegd als het in dit verband niet zo platvloers klonk. Er samen met jou binnen gaan en de deur met een dreun achter me dichttrekken is eigenlijk alles wat ik wil, maar er is teveel dat me nog bindt aan het zure land waar jij niét woont om er stante pede toe over te kunnen gaan. Mijn moeder zit bepakt en bezakt te wachten tot ik haar kom halen om de trein naar Zwolle te nemen. Ze heeft besloten dat ze met me mee naar huis komt, tijdelijk of voorgoed, ik weet het nog niet maar ik vrees het ergste. Al het lekkers in deze mand is bedoeld voor onderweg. Het is veel te veel, maar ik weet precies wat er zou gebeuren als ik me beperkte tot wat een mens redelijkerwijs kan verstouwen van Amersfoort tot Zwolle. Ze zou in gejammer uitbarsten, me ervan beschuldigen haar te willen laten verhongeren en de schoenen al in huis te hebben om straks mee op haar graf te dansen. De verzorgsters zouden erbij worden geroepen, mijn moeder zou naar me wijzen en me het toppunt van zelfzucht noemen. Na al die jaren weet ik nog steeds niet hoe ik dan kijken moet. Door haar tegen te spreken zou ik mezelf alleen maar nóg onmogelijker maken...’ Hij zweeg even, overwegend om haar over zijn dooltocht met het hondje te vertellen, maar besepte tijdig dat wanneer ze al met een reden in zijn leven was verschenen, het niet was om dergelijke klaagzangen aan te horen. Dan zou het zijn alsof hij dat andere, heldere land binnenging met het volle gewicht van die hatende oude aap op zijn rug. Zijn blik bleef afwezig rusten op de boodschappen in het karbies. ‘Wil je een negerzoen?’ vroeg hij.

Ze knikte. Hij maakte de doos open, haalde er twee uit, een voor het meisje en een voor zichzelf, en keek naar haar terwijl ze aandachtig de chocoladelaag stukje voor stukje weg knabbelde, tot alleen het witte schuim eronder nog over was. Ze likte er een paar maal aan en begon opnieuw van die zorgvuldige hapjes te nemen met die

kleine tandjes onder dat volmaakt gestroomlijnde afdakje. Zijn eigen negerzoen had hij in twee happen verslonden. De smaak maakte geen enkele herinnering in hem wakker, alleen de chocoladegeur scheen iets van vroeger in zich te dragen, maar het was vast en zeker geen dierbaar vroeger.

‘*Zoenen,*’ zei hij met een blik op de doos, ‘tegenwoordig heten ze geen negerzoenen meer maar *zoenen*. Daar zal wel weer en of andere ethische kulredenering aan ten grondslag liggen. Racisme wordt in Nederland altijd verkocht als het tegenovergestelde...’

Ze zaten op een bank, niet ver van de plaats waar hij zijn Janiculuservaring had beleefd. Hij had het niet bewust zo uitgezocht. Omdat hij zich op het door huizen omringde pleintje voor de supermarkt te zeer gadeslagen had gevoeld, was hij gearmd met het meisje gaan lopen, een willekeurige kant op maar om een of andere reden leidden alle wegen in Amersfoort vandaag naar de stadswallen.

‘Je gelooft het misschien niet,’ vervolgde hij, ‘maar ik ben een dominee. Een dorpspredikant uit Overijssel. Ik geloof het zélf eigenlijk nauwelijks. Dat wil zeggen: ik kan natuurlijk stap voor stap reconstrueren hoe het zover met me is gekomen; er is niet opeens een hand uit de hemel - of de hel for that matter - komen neerdalen die me als een onwillige Jan Klaassen van de Here in Stronkerheem heeft neergeplant, maar voor het resultaat maakt dat geen verschil: wanneer ik het verloop van mijn leven zoals ik het me ooit heb voorgesteld vergelijk met wat het uiteindelijk geworden is, voel ik hoofdzakelijk verbijstering, maar ook een groot medelijden met mezelf en daar bovenop het gevoel dat alles heel anders had kunnen lopen als ik maar wat meer karakter had getoond. Allemaal mosterd na de maaltijd; het *is* niet anders gelopen en het enige effect van zelfbeklag is dat de hele zaak er nóg zuurder uit gaat zien. Ook dat heb ik beseft en ik heb jarenlang uit alle macht geprobeerd dat zonnige toekomstperspectief uit mijn jeugd te vergeten. Goed, je kunt zeggen dat ik daarin geslaagd ben en dat ik gaandeweg in Stronkerheem heb leren berusten. Het grootste verdriet is bezworen, maar dat betekent ook dat ik zelfs de herinnering aan het daglicht heb opgegeven. In elk geval heb ik nú het gevoel dat ik al die jaren als een soort zombie heb geleefd. Merkwaardig; ik kijk ineens op dat leven terug als op iets dat definitief achter me ligt, terwijl ik er geen millimeter minder diep in zit dan een

maand of een jaar of tien jaar geleden...' De vingertoppen van het meisje tippelden over zijn pols de mouw van zijn jas binnen. Hij keek in haar ogen van Boheems glas, schoof opnieuw het brilletje omhoog en plaatste het als een diadeem bovenop haar hoofd.

'Dat wil zeggen,' vervolgde hij, 'in praktisch opzicht staan de zaken er eigenlijk nóg rottiger voor dan toen ik vanmorgen vroeg van huis ging, want ik kom terug aan de leiband van de vrouw die mij niet alleen als haar bezit beschouwt, maar ook als haar verdienste en die daarom denkt dat ze door geringschattend over me te spreken blijkt geeft van een voorbeeldige bescheidenheid. Het verschil is alleen dat ik nu beseft dat dat alles zich afspeelt in een wereld waar ik niet woon en ook geen verplichtingen heb. Althans, dominee Starhem heeft zijn verplichtingen tegenover die wereld, maar dominee Starhem dat ben *ik* niet. En toch heeft hij jarenlang mijn doen en laten zo grondig beheerst, dat ieder beseft van dat andere leven erdoor verduisterd werd...' Ze zat ernstig en aandachtig te luisteren, haar blik met een geruststellende onnadrukkelijkheid op hem gevestigd.

'Ik moet al bijna afscheid van je nemen,' zei hij, 'het is kil; straks wordt het donker en we kunnen niet eeuwig op deze bank blijven zitten. Het liefst zou ik nog dit moment samen met je de onstoffelijkheid in willen zweven, maar deze dag heeft me al zoveel meer gegeven dan ik ooit had kunnen hopen, wegzweven past daar eenvoudig niet meer bij. Nee, ik moet mijn plichten onder ogen zien, me de oren laten wassen door mijn moeder vanwege mijn lange wegblijven en vervolgens de verdrietige terugtocht naar huis aanvaarden. Ik heb Stronkerheem altijd als een ellendig ballingsoord beschouwd maar het had één groot voordeel: mijn moeder woonde er niét. Dat mieze lichtpunt behoort nu tot het verleden; wat ervoor in de plaats is gekomen is de wetenschap dat *jij* bestaat. Misschien heb ik daar onbewust wel altijd op gehoopt, maar meer op de manier waarop een christen aan de lieve here Jezus gelooft. Die verwacht ook niet dat hij hem op de koekjesafdeling van de supermarkt tegen het lijf zal lopen...'

Hij tastte in zijn binnenzak naar zijn agenda, maar herinnerde zich dat hij die in zijn andere jas had laten zitten, daarom nam hij de kassabon van de supermarkt. Een balpen had hij bij zich. De doos met negerzoenen als ondergrond gebruikend schreef hij in zorgvuldige